

A kükladikus nép, véletlen

(By Chance the Cycladic People)

- 9.4. A szemgödrukbe köveket helyeztek. Az előkelők drágaköveket.
- 16.2. A mozdulatot megelőzően és a mozdulatot követően teljes moccanatlanság.
- 8.0. Az alváshiány a kükladikus népet mind porhanyósabbá tette. Letörtek a lábaik.
- 1.0. A kükladikus egy tönkölybúzában, vadárpán, birkán, sertésen és kis bárkákból szigonnyal halászott tonhalon alapuló neolitikus kultúra volt.
- 11.4. Keddenként bal kéz, szerdánként jobb kéz.
- 10.1. A nő a kompcónakot oda-vissza, szigettől szigetig kormányozta, belső szemével tájékozódott.
- 9.0. Mikor az arcuk simára kopott, azurittal és vaséccel visszafestették.
- 12.1. Mindez a szakértelem teljesen elvész, amikor egy nép kihal.
- 2.0. Aludni próbálván simára koptatták az arcukat, ajkaikat és mellbimbójukat ledörgölték a párnák kétségbeesésében.
- 4.4. Hogyan szigonyozd meg, hogyan farolj mellé, hogyan fejtsd le a zsírját, hogyan őrd meg, hogyan érd el, hogy olyan furcsán derűsnek látsszon.
- 4.0. A tükrök a kükladikus népet rávezették, hogy a lélekre gondoljon és megpróbálja lecsitítani.
- 1.1. A bárkáknak akár ötven evezője is volt és kisméretű kiugrásaik az orron a lámpának. A tonhalat éjjel halászták.
- 16.0. Ami a felkavarás tapasztalatát illeti, a kis moccanatlanság kis kavarást, a nagy moccanatlanság nagy kavarást idéz elő.
- 3.3. Egy újabb elmélet szerint pedig ha a serpenyőt megtöltötték vízzel, tükörként lehetett használni.
- 2.1. De mindhiába. A fortélyt elfelejtették. Az álom elidegenedett.
- 14.1. Sekély mélyedéseiben ott ugrált fel és alá.
- 6.1. A kézitáska, a találmány, amely az embert felszabadította a kényszer alól, hogy ahol csak talált, az ételmet megegye.
- 3.0. Átvirrasztott éjszakái során a kükladikus nép feltalálta a serpenyőt.
- 11.0. Naponta háromszor automata vezérlőre állította a kompcónakot és leereszkedett a csendes hűvös kamrába.
- 7.1. A gabonáról való lemondásnak jótékony hatása van.
- 9.3. A szemük kihullt.
- 11.3. Az étel ízletesebb volt így.
- 11.5. Lehet, hogy ez nektek egyszerűen gyerekes csínytevésnek hangzik.
- 11.1. A kamra, micsoda felüdülés a kormányrúd loccsanásai és verőfény után.
- 4.1. Feltalálatlanítani.
- 6.0. A kükladikus népnek tulajdonítják a kézitáska feltalálását.
- 3.1. A régészek nagyszámú serpenyőre bukkantak. A serpenyők kisméretűek. Éjszaka senki sem volt túlságosan éhes.
- 9.1. Említettem már vajon a márvány párnákat, azt hiszem, igen.
- 2.3. Ez kükladikus közmondássá vált.
- 5.0. Proust szerette a jó meglepetést.
- 7.2. A gabonáról való lemondásnak egyforma hatása van nőkre és férfiakra. A tüdődet rendkívüli tiszta hűvösség állapotába hozod.

- 13.0. Egyik éjszaka volt egy havazás,
magányos, képtelen.
- 6.3. Vacsora után pedig hárfák.
- 1.2. A kükladikus egy teljes mértékben
álmatlan kultúra volt.
- 2.2. Nos, mondogatták, a mi lepényeink
ilyenek. Ez egy közmondás volt.
- 4.2. Az én nézőpontom bevallottan hibás.
Az orrom állandóan lélegzik. Egészen
kimerültem a lélegzésben. Gyanítom,
hogy vannak napok, amikor úgy
döntötök, hogy egyáltalán nem fogtok
lélegezni.
- 14.0. Ez volt az az éjszaka, amikor a nő
a lelkébe pillantott.
- 3.2. Az is lehet, hogy a serpenyőknek
presztízsértéke volt.
- 9.2. Csodás hajcsücsköket festettek magukra,
vagy fölös melleket.
- 5.1. Talán mert nem volt hajlandó a reggeli
fölött mások álmait meghallgatni,
Proust ugyanis az emlékezésnek ezt
a fajtáját elvetette mint „puszta
anamnézist”.
- 16.1. Ott nyújtózott a holdfényben az
előfedélzet, ezüstebben, mint a tenger.
- 9.5. Ekkor talán végtére is örültek annak,
hogy nem alszanak.
- 5.3. A pillanat, amikor mindenki pontosan
látja, mi van a villája végén, ahogy
William S. Burroughs mondta
a hírnévről.
- 15.1. *Mikor elmegyek, hajtsd le a fejed és sírj,*
szerette az ilyen dalokat. Kupléhatás.
- 16.3. A nő szeme előtt mindene magasba
szökkent.
- 8.1. Emiatt aggódtak és a karjukat mindig
a testükhöz szorították, törzsüket jobb
karjukkal a bal karjuk alatt átölelve,
mint egy övsál.
- 11.6. Jobbnak látta elhallgattatni a belső
párbeszédet.
- 12.0. Felhők, minden példánynak más szaga
van, akárcsak a tengeráramlatoknak.
Akárcsak a sziklazátányoknak.
- 10.2. Belső szeme annyira kiélesedett, hogy
kecskét tudott vele vágni.
- 15.0. A kihalás előtt a nő elég jó hárfajátékos
volt.

- 6.2. Így kezdődtek az éjszakai lakomák.
- 10.0. Végül a kükladikus nép teljesen kihalt,
egyetlen kompcsóznak kapitányát kivéve.
- 8.2. A jobb kar alá helyezett bal kar
bárdolatlanságnak számított.
- 7.0. Egy húrok nélküli hárfa
megszóltatására elég a két hüvelykujj.
- 5.0. A kükladikus nép nagyon szerette
Proustot.
- 4.3. Vajon azért van, mert a hatást nem
akarjuk.
- 11.2. A kamrában az asztalnál ült és
a kezével evett.
- 16.0. Ami a felkavarás tapasztalatát illeti,
a kis moccanatlanság kis kavarást,
a nagy moccanatlanság nagy kavarást
idéz elő.

A vers megírásához a szerző véletlen egész szám generátort használt.

Az Albertine próbatétel

(The Albertine Workout)

1. Az Albertine név nem számít gyakori lánynévnek Franciaországban, bár a fiúk közt az Albert elterjedt.
2. Albertine neve 2363 alkalommal fordul elő Proust regényében, többször, mint bármelyik másik szereplőé.
3. Maga Albertine Proust regényének 807 oldalán jelenik meg, vagy van említve.
4. Ezeknek az oldalaknak 19 százalékán alszik.
5. Egyes kritikusok, köztük André Gide szerint Albertine Proust sofőrjének, Alfred Agostinellinek a rejtett alakmása. Ezt nevezik transzpozíciós elméletnek.
6. Albertine a (Pléiade-kiadásban) hétkötetes Proust-műnek elsősorban az ötödik kötetében válik a regény elbeszélője számára romantikus, pszichoszexuális és erkölcsi rögeszmévé.
7. Az ötödik kötet francia címe *La Prisonnière, A fogoly lány*. Roger Shattuck, a világszerte elismert Proust-szakértő díjazott 1974-es tanulmányában azt állítja, a regénynek ez az egyetlen olyan kötete, amelyet az olvasó bizvást mindenestől átugorhat, ha szorít az ideje.
8. Albertine problémái (az elbeszélő szemszögéből):
 - a) hazudozása
 - b) leszbikusossága,és (Albertine szemszögéből):
 - a) bebörtönzése az elbeszélő házába.
9. Gyatra zenei ízlése, bár többször is említik, nem jelent problémát.
10. Albertine a regényben egyetlen alkalommal sem szólítja nevén az elbeszélőt. Az elbeszélő sejteti, hogy keresztneve megegyezik a regény szerzőjének keresztnevével, vagyis Marcel. Fogadjuk el ezt.
11. Amikor Marcel kikérdezi, Albertine tagadja, hogy leszbikus lenne.
12. Barátnői mind leszbikusok.
13. Ismételt tagadása lebilincseli az elbeszélőt.
14. A barátai ugyancsak lebilincselik, különösen éles ellentétük saját barátaival, akik melegek ugyan, de nagyon diszkrétek. Albertine barátai „ott páváskodnak” a tengerparton és vendéglőkben csókolóznak.
15. Bármilyen hevesen és kitartóan faggatja Albertine-t, Marcel nem tudja meg pontosan, mit művelnek egymással a nők („a női gyönyörnek ez a borzongató sajátossága”).
16. Albertine azt mondja, nem tudja.
17. Mihelyt Marcel bebörtönzi a házába Albertine-t, az érzései megváltoznak iránta. Elsősorban Albertine szabadsága vonzotta, a mód, ahogyan a szél lobogtatja a ruháit. Ennek a vonzalomnak a helyét most átveszi az *ennui* (unalom). Albertine, ahogy mondja, „nehézkes rabszolgává” válik.
18. Mindez megjósolható, ha Marcelnek a vágyról alkotott elméletéből indulunk ki, amely egy másik személy birtoklását gondolkodása másságának eltörlésével azonosítja, miközben szerinte pontosan ez a másság teszi a másik személyt vonzóvá.
19. És voltaképpen hogyan is birtokolhatná a gondolkodását, ha Albertine leszbikus?
20. Így lebilincselődése töretlen.
21. Amikor Marcel először pillantja meg, Albertine lapos sportberettet viselő lány, aki a biciklijét tolja a tengerparton. Marcel folyton ehhez a képhez tér vissza.
22. Albertine-nek nincs családja, se szakmája, se kilátásai. Rövidesen ott találjuk Marcel házába berendezve. Külön hálószobája van. Marcel hangsúlyozza, hogy ennek ellenére „szófogadó”. (Lásd feljebb, Albertine mint „nehézkes rabszolga”).
23. Albertine arca szemből bájos és szép, de

- profilból olyan kampósorrú látványt nyújt, ami borzadállyal tölti el Marcelt. Gyakran keze közé fogja Albertine arcát és visszafordítja.
24. Albertine leginkább akkor tetszik Marcelnek, amikor alszik.
 25. Amikor elalszik, növénné válik, mondja róla.
 26. A növények voltaképpen sosem alszanak. Nem is hazudnak, mégcsak nem is blöffölnek. Viszont felfedik a nemi szerveiket.
 27. a) Álmában Albertine néha ledobja a kimonóját és meztelenül hever.
 27. b) Ilyenkor Marcel néha magáévá teszi.
 27. c) Úgy tűnik, Albertine ilyenkor nem ébred fel.
 28. Úgy tűnik, Marcel azt gondolja, ezeken a pillanatokon ő uralkodik.
 29. Meglehet. Ezen a ponton, ha volna időnk, ahogyan persze nincsen, zárójelben tehetnénk néhány észrevételt az Albertine és Ophélie – Hamlet Ophéliája – közti hasonlóságról, kezdve a növények szexuális életétől, amelyet Proust és Shakespeare egyformán előszeretettel használ a női vágy nyelveként. Albertine, akárcsak Ophélie, szerelme számára a bimbózó lányságot, kasztrációt, sérülést, fenyegetést és tiszta gátoltatást testesíti meg. Albertine-t, akárcsak Ophéliát, elítélik mohó szexuális étvágya miatt, amelynek kifejezése viszont meg van tagadva tőle. Ophélie szexuális étvágyát a folyóba öli, a vízinövények közé. Albertine a magáét egy alvó növény hamis tudatává torzítja. Úgy tűnik, mindkét esetben a férfi irányítja a forgatókönyvet, mégis belebonyolódik a nő praktikáinak hálójába. Másrészt viszont nehéz lenne megmondani, ki blöfföl inkább?
 30. Albertine nevetésének muskátliszine és illata van.
 31. Marcel elhitei Albertine-nel, hogy el akarja venni feleségül, ami nem felel meg a valóságnak. Albertine untatja.
 32. Albertine szeme kék és dévaj. Haja, mint kunkori fekete ibolya.
 33. Albertine viselkedése Marcel házában olyan, mint egy háziállaté, amely minden nyitva talált ajtón bejön, hogy lefeküdjön gazdája mellé az ágyára, helyet csinálva magának. Marcelnek idomítania kell, hogy addig ne jöjjön be a szobájába, amíg nem csenget érte.
 34. Marcelnek fokozatosan sikerül Albertine-t elszigetelnie összes barátjától, akiknek káros hatást tulajdonít.
 35. Marcel sosem ejti ki Albertine előtt a „leszbikus” szót. Azt mondja, „az a fajta nő, akit kifogásolok”.
 36. Albertine tagadja, hogy bárki ilyen nőt ismerne. Marcel feltételezi, hogy hazudik.
 37. Kezdetben Albertine-nek nincs egyénisége, voltaképpen Marcel nem tudja megkülönböztetni a barátnőitől, nem képes megjegyezni a neveiket, sem eldönteni, melyiküket kövesse. Fejében egyetlen frízt alkotnak, ahogy a biciklijüket tolják a tengerparton, és hátuk mögött megtörnek a kék hullámok.
 38. Albertine-nek ez a festői sokszerúsége fokozatosan alakul át plasztikus és erkölcsi sokszerúséggé. Albertine nem kézzelfogható tárgy. Kiismerhetetlen. Amikor Marcel közel hajol az arcához, hogy megcsókolja, egymás után tíz különböző Albertine-ként jelenik meg.
 39. Egy este Albertine elmegy egy barátnőjével táncolni a kaszinóba.
 40. Amikor Marcel kikérdezi erről, hazudik.
 41. Albertine gyors és kreatív hazudozó; talán nevezhetjük egyenesen született hazudozónak. De rosszul hazudik.
 42. Albertine olyan sokat és olyan rosszul hazudik, hogy Marcel bevonódik a játékba. Ő is hazudozni kezd.
 43. Ez a játék féltékenységét, dühét, irigységét, tehetetlenségét, kíváncsiságát, büszkeségét, unalmát, szenvedését és vágyát egyaránt a végsőkig felkorbácsolva hajszoja kétségbeesésbe Marcelt.
 44. Nehéz eldönteni, ki blöfföl kivel. (Lásd feljebb, a Hamlet kapcsán.)
 45. Az ötödik kötet végéhez közeledve Albertine végül megszökik, eltűnik az

éjszakában és nyitva hagyja maga után az ablakot. Marcel nagy hűhót csap, dül-fül és ír neki egy levelet, amelyben azt állítja, hogy épp akkor döntötte el, hogy vesz neki egy vitorlást és egy Rolls Royce-t, amikor eltűnt, így most vissza kell mondania ezeket a megrendeléseket. A vitorlás árcédulája 27,000 frank, körülbelül 75,000 dollár, és az orrába Albertine kedvenc Mallarmé-strófáját kellett volna gravírozni.

46. Albertine lovaglóbalesetben történt halála az ötödik kötet 642. oldalán nem szabadítja fel Marcelt a féltékenység alól, csupán egyet távolít el a számlálhatatlan Albertine-ek közül, akiket el kell felejtenie. A féltékeny szerető addig nem nyughat, amíg meg nem érintette a tér és idő összes pontját, amelyet a szeretett lény valaha elfoglalt.
47. Proustnál nincs jó és rossz, írja Samuel Beckett, és én elhiszem neki. A blöffölés viszont megmarad szürke zónának.
48. Térjünk vissza a transzpozíciós elméletre.
49. A francia újságok beszámoltak róla, hogy 1914. május 30-án Alfred Agostinelli, egy pilótatanonc Antibes közelében gépéből a Földközi-tengerbe zuhant és vízbe fullt. Agostinelli, mint emlékeznek rá, az a sofőr volt, akiről Proust leveleiben elismerte, hogy nem csupán szereti, de egyenesen imádja. Proust vette Agostinellinek a repülőgépet, amely 27,000 frankba, körülbelül 75,000 dollárba került, és a törzsébe egy Mallarmé-versszakot vésetett. Ugyancsak Proust fizette Alfred repülőtanfolyamát és íratta be a repülős iskolába Marcel Swann néven. A repülős iskola Monacóban volt. Hogy ottléte alatt Alfredre kémkedjen, Proust egy másik kedvenc férfiinasát küldte el, akit Albertnek hívtak.
50. Hasonlítsa és vesse össze Albertine-nek egy megbokrosodott ló által okozott hirtelen, fikciós halálát Alfred Agostinellinek egy megbokrosodott repülőgép által okozott hirtelen, valóságos halálával. Megrendítő módon mindkét szerencsétlenül járt szeretett lénynek sikerül beszélnie kedvesével a tág kék túlnanból. Mielőtt utolsó útjára felrepült, Agostinelli írt egy hosszú levelet, amelyet Proust megtört szívvel olvasott el egy nappal a repülőszerencsétlenség után. A regénybe transzponálva ez a távozás az irodalomtörténet egyik legfurcsább regényjelenete.
51. Néhány héttel azután, hogy megkapta a hírt, hogy Albertine-t levetette a ló és meghalt, Marcel kap egy táviratot: Te halottnak hiszel de élek és vágyom rá hogy lássalak! barátsággal, Albertine Marcel napokig kétségeivel gyötrődik a hír fölött és viaskodik önmagával, hogy újrakezdje-e viszonyát a lánnyal, míg rájön, hogy a táviraton szereplő aláírást a távirtdász félreolvasta. Egyáltalán nem Albertine-től érkezett, hanem egy másik, rég elvesztett barátnőtől, akinek a nevében (Gilberte) szereplő középső betűk megegyeznek Albertine nevének középső betűivel.
52. „Csak azt szerethetjük, amit nem tudunk teljes egészében birtokolni”, mondja Marcel.
53. Albertine az ötödik kötetben négy módon képes elkerülni azt, hogy birtokolhatóvá váljon: alvással; hazudozással; azzal, hogy leszbikus; azzal, hogy halott.
54. Ezek közül csak az első hárommal blöffölhet.
55. Proust még halálos ágyán, 1922 novemberében is javítgatta a *La Prisonnière* kéziratát. Albertine karakterét finomítgatta és beszédébe beleszótt bizonyos mondatokat Alfred Agostinelli utolsó leveléből.
56. Hogy egy szerző művét az élete fényében olvassuk-e vagy sem, mindig becsapós kérdés.
57. Ha elfogadjuk, hogy a transzpozíciós elmélet esetlen, tolakodó és lehangoló hermeneutikai mechanizmus: Proust esetében egyben ellenállhatatlan is. Itt

van, ahogy mondani szokás, egy utolsó szikra, amit előcsiholhatunk azzal, hogy Alfredet Albertine-hez dörgöljük. Nézzük csak a versszakot, amelyet Proust Alfred gépének törzsére vésetett – ugyanazt a versszakot, amelyet Marcel ígérete szerint Albertine vitorlásának az orrára fognak gravírozni Albertine kedvenc verséből, ahogy Marcel mondja. Négy Mallarmé-verssor egy hattyúról, amely télen egy tó jegébe fagy. A hattyúk persze vándormadarak. Ez a példány valamiért nem repült el hattyútársaival, amikor eljött az idő. Micsoda furcsa és magányos árnyék ez, amely e két szerelmi viszonyra vetül, a fikciósra és a valósra; micsoda kétségbeesett analógia a szerelmes végső, télies birtoklási paranoiájára. Ahogy Hamlet mondja Ophéliának, éppoly tárgyilagosan, mint amilyen gátlástalanul, „Nem kellett volna hinned nekem”.¹

58.

Un cygne d'autrefois se souvient que c'est lui
Magnifique mais qui sans espoir se délivre
Pour n'avoir pas chanté la région où vivre
Quand du stérile hiver a resplendi l'ennui
(Mallarmé, *Le vierge, le vivace
et le bel aujourd'hui*)

egy hajdanvolt hattyú emlékezik
hogy ő:
aki
fenséges mégis
reményvesztett önmagát szabadító
mert nem dalolt
életért egy vidékről
mikor körül a meddő
télben tűzött az *ennui*²

59. „Valóban, minden legalábbis kétértelmű.”
(*La Prisonnière*, 362. old.)

1 Nádasy Ádám fordítása.

2 A versszak magyar fordításai: „Sejti a hattyu, hogy ki volt, s nincs pazarabb, / Se meddőbb próba, mint az önmentő kísérlet, / Ha nem dalolta meg az élhető vidéket, / Míg villogón a tél pusztája rászakad” (Ez a szűzi, szilaj, ez a szép mai nap, Tímár György fordítása); „Emlékszik egy régi hattyú itt ő pihen / Hasztalan villog a jég-tömbből ékessége / Oly tájról nem dalolt ahol örömmel élne / S rátört a meddő tél unalma fényesen” (A szív az eleven a szépséges jelen, Weöres Sándor fordítása); „Ki hajdan hattyú volt mereng itt: megmaradt / volt föntségében, ám reménye mind kiégett, / nem dalolván ki a majd-élni-jó-vidéket, / mire a meddő tél unalma rászakad” (E szív, e szertelen s e szép-szép mai nap, Somlyó György fordítása).

Anne Carson (1950): kanadai költő. Kötetein rendszerint az alábbi, egymondatos ismertető szerepel: „Anne Carson Kanadában született és megélhetésszerűen ógörögöt tanít”. A klasszika-filológus végzettségű szerző a nyolcvanas évek óta tucatnyi észak-amerikai egyetem, többek közt a Princeton vendégtanára – saját megfogalmazásában „vendég [valamije]” – volt. Carson költő, esszéíró, fordító, egy ideig képzőművész, kötetei rendszerint kibújnak a műfaji besorolás kategóriáiból: gyakran antik művek fordításaira épülnek, mint *Autobiography of Red* (1998) című „verses regénye”, amely egy Sztészikhorsz-poéma egyfajta folytatása, majd ennek egyfajta folytatása, a *Red Doc* (2013) c. kötet. Újrafordította Aiszkhülosz *Agamemnónját*, Szophoklész *Elektráját*, Euripidész *Oresztészét*, az *Iphigénia a tauroszok földjént*. Verseskötetei, esszéi egyaránt építenek az antik szerzők „modernizálására”, egybeolvasására a modernekkel, mint *If Not, Winter* (2002) c. kötet, amely Szapphó-töredékekből, a *NOX* (2010), amely Catullus-versekből, illetve az *Antigonick* (2012), amely az Antigoné változataiból gyűjti össze azokat a töredékeket, amelyeket megidéz, körül- és szétír.

Mihálycsa Erika (1977): a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem angol tanszékének adjunktusa, Joyce- és Beckett-kutató, műfordító. Többek közt Flann O'Brien, Patrick McCabe regényeit, Jeanette Winterson, Julian Barnes, John Banville, Janice Galloway, George Orwell rövidprózáját és esszéit, Beckett, William Carlos Williams, Sylvia Plath, Ted Hughes, Mebh McGuckian, Paul Durcan, Günter Grass verseit fordította magyarra.

Mihálycsa Erika fordításai